

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗДАТНОСТІ РОБОТИ В КОМАНДІ ВЧИТЕЛІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Галунова М.Л.

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка*

galunovamaria69@gmail.com

У сучасній системі освіти зростає потреба в ефективній командній роботі педагогічних працівників. Здатність до взаємодії, спільного вирішення задач, обміну досвідом та підтримки колег є важливим фактором професійного успіху. Одним із психологічних чинників, що впливає на якість командної взаємодії, є емоційний інтелект (ЕІ). Саме емоційна грамотність допомагає вчителям краще розуміти себе та інших, регулювати свої емоції й ефективно співпрацювати у колективі.

Концепція емоційного інтелекту, запропонована Д. Гоулманом, включає такі складові: самосвідомість, саморегуляція, мотивація, емпатія та соціальні навички. У контексті педагогічної діяльності ці компоненти виступають як внутрішні ресурси, що впливають на продуктивність взаємодії в команді. Дослідження підтверджують, що вчителі з високим рівнем ЕІ краще справляються зі стресом, швидше знаходять спільну мову з колегами та схильні до створення позитивного мікроклімату в колективі.

Проблема емоційного інтелекту в контексті командної взаємодії в освітньому середовищі є міждисциплінарною, охоплюючи психологію особистості, соціальну психологію, педагогіку та менеджмент освіти. Сучасна наукова література трактує емоційний інтелект як здатність особистості розпізнавати, розуміти й регулювати як власні емоції, так і емоції інших людей, що є надзвичайно важливим у професійній діяльності вчителя, зокрема в умовах командної роботи [2; 4].

Уперше термін "емоційний інтелект" (EI) було введено П. Саловейом і Д. Майером (1990), які визначили його як здатність до сприйняття, оцінки та вираження емоцій; здатність отримувати доступ до емоцій, які сприяють мисленню; розуміння емоцій та емоційного знання; і здатність регулювати емоції з метою просування емоційного та інтелектуального розвитку [6]. Подальший розвиток цієї теорії здійснив Д. Гоулман, який адаптував концепцію емоційного інтелекту до прикладних сфер, зокрема до сфери управління, лідерства та освіти. Він виокремив п'ять основних компонентів EI: самосвідомість, саморегуляція, мотивація, емпатія та соціальні навички [5].

Згідно з Гоулманом, емоційна компетентність фахівця, зокрема вчителя, є не менш важливою, ніж когнітивна, оскільки вона безпосередньо впливає на якість міжособистісної взаємодії, стресостійкість, здатність до вирішення конфліктів і командної співпраці. У педагогічній діяльності, де взаємодія з учнями, батьками та колегами є щоденним і динамічним процесом, рівень емоційного інтелекту вчителя визначає ефективність цієї взаємодії [4].

Згідно з дослідженнями сучасних українських учених (М. Чумарна, Л. Орбан-Лембрик, С. Максименко), ефективність командної роботи вчителів залежить не лише від їхньої професійної компетентності, а й від емоційної зрілості, здатності до емоційної рефлексії, емпатії та готовності до відкритої комунікації [1; 3; 7]. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах реформування системи освіти, коли вчителі стикаються з необхідністю командного прийняття рішень, кооперації у міждисциплінарних командах та реалізації спільних освітніх проєктів.

Командна робота у педагогічному колективі базується на таких психологічних засадах, як взаємодовіра, емоційна підтримка, вміння слухати, приймати альтернативні точки зору, розв'язувати суперечності конструктивним способом. Як показують дослідження Р. Белбіна, саме наявність різних ролей у команді (координатор, генератор ідей, виконавець, критик тощо) потребує високого рівня соціально-емоційної компетентності кожного члена команди для

досягнення спільного результату [8].

Таким чином, теоретичний аналіз підтверджує, що емоційний інтелект виступає як один із ключових чинників, що детермінують ефективність командної роботи вчителів. Його розвиток є важливою умовою формування продуктивного освітнього середовища, сприятливого для співпраці, підтримки і професійного зростання педагогів.

Мета дослідження - визначити психологічні особливості командної взаємодії вчителів залежно від рівня розвитку їх емоційного інтелекту.

Методи дослідження. Для вивчення рівня емоційного інтелекту було використано опитувальник Н. Холла, а здатність до командної взаємодії оцінювалася за допомогою методики «Командні ролі Белбіна» та соціометричного аналізу. Вибірка складала 80 педагогічних працівників з різних загальноосвітніх закладів.

Результати дослідження. Результати показали, що вчителі з високим рівнем ЕІ демонструють вищі показники кооперативності, довіри, схильності до конструктивного діалогу. У групі з низьким рівнем ЕІ частіше спостерігалися труднощі у прийнятті спільних рішень, уникання конфліктних ситуацій та зниження рівня взаємної підтримки. Статистичний аналіз виявив позитивну кореляцію між рівнем емоційного інтелекту та показниками ефективної командної взаємодії ($r = 0.63, p < 0.01$).

Висновки. Емоційний інтелект є значущим предиктором ефективної командної роботи серед вчителів. Його високий рівень сприяє формуванню сприятливого психологічного клімату, покращенню комунікації та зменшенню напруги у колективі. Результати дослідження можуть бути використані для розробки тренінгових програм розвитку емоційного інтелекту в освітньому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Максименко С. Д. Основи загальної психології. – К.: КМ Академія, 2008. – 496 с.

2. Лень А. І. Емоційний інтелект як чинник успішної педагогічної взаємодії. // Психологія і суспільство. – 2019. – № 3. – С. 58–65.
3. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія. – К.: Либідь, 2004. – 424 с.
4. Чумарна М. Емоційний інтелект у професійному розвитку вчителя. // Освіта регіону. – 2020. – № 1 (58). – С. 102–107.
5. Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. – New York: Bantam Books, 1995. – 352 p.
6. Salovey P., Mayer J.D. Emotional intelligence. // Imagination, Cognition and Personality. – 1990. – № 9. – P. 185–211.
7. Слободчиков В. И., Исаев Е. И. Психология человека. – М.: Школа-Пресс, 2000. – 384 с.
8. Belbin R.M. Management Teams: Why They Succeed or Fail. – Oxford: Butterworth-Heinemann, 2010. – 168 p.

ПОЗИТИВНЕ САМОСТАВЛЕННЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ВІЙСЬКОВИХ

Глушко С. М.

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
s_sergeevich25@ukr.net*

Актуальність дослідження позитивного самоствавлення як психологічного чинника формування стресостійкості військових визначається тим, що в умовах військових конфліктів стресостійкість є одним із ключових психологічних чинників, що впливають на ефективність діяльності військовослужбовців, їхню адаптацію до екстремальних умов та збереження психічного здоров'я. Одним із важливих аспектів формування стресостійкості є позитивне самоствавлення, яке забезпечує впевненість у власних силах, адаптивність і здатність до саморегуляції.

Військовослужбовці, які мають позитивне ставлення до себе, демонструють